

Imatge: Sergio Montagud

DADES CATALOGRÀFIQUES

Autoria	Jean Gaudant (2010) - Enrique Peñalver (IGME)
Lloc de producció.	Yacimiento Barranco Moreno, Bicorb (València), Espanya
Lloc de procedència.	Col·lecció Científica, Universitat de València
Títol / Nom de l'objecte	<i>Aphanius bicorbensis</i>
Data	Miocè superior (10 milions d'anys) - Holotip 2010
Mesures	5 x 20-25 mm
Materials/tècnica	Holotip: part i contrapart d'esquelet de peix fossilitzat sobre lutites calcàries no bioturbades, finament laminades i delicades, excepcionalment ben conservades (Konservat-Lagerstätten)
Núm. Inventari	MGUV-3151 (part i contrapart)
Ubicació en el museu	Museu de la Universitat de València d'Història Natural

DESCRIPCIÓ

La imatge correspon a l'Holotip d'*Aphanius bicorbensis* Gaudant 2010. Una espècie de peix que va viure fa deu milions d'anys. Un holotip, també anomenat espècimen tipus, és la mostra d'un organisme que s'usa per a la descripció i designació d'una nova espècie. Idealment hauria de ser típic del seu tàxon, això és, cadascuna de les subdivisions de la classificació biològica, des de l'espècie, que es pren com a unitat, fins al tall o tipus d'organització. Però, en el cas de tàxons fòssils sovint l'holotip és una mostra parcial. Esta espècie va ser definida per Jean Gaudant, especialista en peixos fòssils del Museu Nacional d'Història de París, en un estudi publicat en 2010 en col·laboració amb Enrique Peñalver, de l'Institut Geològic i Miner d'Espanya, en la revista *Palaeogeography, Palaeoclimatology, Palaeoecology* (<https://doi.org/10.1015/j.palaeo.2010.09.017>). L'exemplar va ser localitzat en l'aflorament del Paleo-llac salí de Bicorb a la província de València, pertany a l'edat del Miocè superior (10 milions d'anys). Les condicions ecològiques del llac van permetre que les restes orgàniques que anaven caient al fons (probablement anòxic) del llac després de la seua mort, patien una molt baixa descomposició el que va permetre la fossilització excepcional d'alguns organismes (a això se'l denomina Konservat-Lagerstätten).

L'*Aphanius bicorbensis* és un peix fòssil de xicoteta grandària, entre 20 i 25 mm, l'altura màxima del qual és un 25% de la seua longitud. La seua columna vertebral estava composta per 25 o 26 vèrtebres. L'aleta dorsal se situava en la meitat posterior del cos i tenia 9 o 10 ràdios. L'aleta anal era oposada a la dorsal i una mica més posterior, amb 12 o 13 ràdios. Les aletes pèlviques eren xicotetes situades prop de l'aleta anal. El cos estava recobert d'escates arrodonides, primes i llises. La major part de les seues dents eren tricúspides. Pertany a la família dels cipronodòntids, també dits "carpes amb dents", del grec "kyprinos" (carpa) i "odontos" (dent). Aquest depredador dels aiguamolls podria estar emparentat amb els avantpassats de l'actual "*Fartet* de l'Albufera" (*Aphanius iberus*), que viu actualment en el litoral mediterrani.

RELECTURA

Tema Relacionat	Rols de gènere, Gènere i espai, Gènere i història
Relectura	<p>La Paleontologia és una disciplina que estudia i interpreta el passat de la vida sobre la Terra a través dels fòssils. Inclosa dins de les Ciències Naturals, posseeix un cos de doctrina propi i comparteix fonaments i mètodes amb la Geologia i la Biologia, amb les quals s'integra estretament. Fins als anys 60 del segle XX, la cerca de fòssils, els treballs de camp i les excavacions no eren tasques de dones. No obstant això, ja a principis del segle XIX, una dona va aconseguir fer-se un buit en una ciència masculinitzada, Mary Anning (1799-1847). Encara que unes altres la van seguir, poques van aconseguir desenvolupar una labor reconeguda de manera professional. En 1961, per primera vegada una dona va aconseguir una càtedra en una facultat de ciències, era la granadina Asunción Linares (1921-2005), qui seria també la primera catedràtica en Paleontologia.</p> <p>Tal com era habitual en qualsevol ciència, les dones que tenien interès per la paleontologia ho feien de manera <i>amateur</i>. La majoria d'elles estaven vinculades familiarment a altres científics de la naturalesa i geòlegs, per la qual cosa la seua labor va quedar en l'oblit, excepte en el cas de Mary Anning. Amb només onze anys ella recorria els penya-segats de Lyme Regis, Anglaterra, que per la seua inestabilitat deixaven aflorar nombrosos vestigis de la vida prehistòrica. Al costat del seu germà Joseph recol·lectaven fòssils que després venien com a forma de subsistència perquè eren orfes de pare. La denominada Costa Juràsica del comtat de Dorset es va convertir a principis del segle XIX en un lloc de peregrinació per a col·leccionistes de fòssils, científics, aristòcrates i fins i tot turistes. Allí es van localitzar alguns de les restes fòssils més rellevants per a la paleontologia. La trajectòria dels germans va canviar de rumb amb la troballa en 1810 d'un crani d'ictiosaure, i de l'esquelet complet a l'any següent, situant-se en el punt de mira de la comunitat científica però encara la seua situació era molt precària. Va ser en 1818 quan el col·leccionista Thomas Birch va organitzar una subhasta amb els fòssils localitzats pels germans i els seus ingressos van créixer notablement. Mary va seguir amb el comerç de fòssils proveint d'ossos als paleontòlegs de l'època, com el seu amic William Buckland.</p> <p>No obstant això, com va succeir en tantes altres especialitats científiques i creatives, les dones no podien en el segle XIX assistir a la universitat a Anglaterra, ni tampoc ser membres de la Geological Society of London, acabada de crear llavors. A més, ella procedia d'una família humil, la qual cosa no li va impedir convertir-se en una experta en grans rèptils marins del Mesozoic, com els ictosaures. Així mateix, dirigia el seu propi negoci, per la qual cosa va ser la primera dona professional de la paleontologia. De manera autodidacta va realitzar un gran nombre d'investigacions, no obstant això, els paleontòlegs de l'època es van negar a citar les seues troballes en les publicacions per considerar-la una intrusa. Malgrat qüestionar els seus descobriments alguns científics com Georges Cuvier van acabar reconeixent la seua aportació, com arplega un recent estudi publicat en la <i>Geological Magazine</i> (vol. 151, 1, 2014: 7-20) sobre la contribució d'Anning a la paleontologia francesa.</p> <p>Després d'ella, altres dones van aconseguir destacar en la paleontologia, però no professionalment. Elizabeth Philpot (1780-1857) va coincidir amb ella en els penya-segats de Dorset, com a artista <i>amateur</i> va recopilar en una col·lecció els fòssils localitzats que utilitzarien nombrosos geòlegs, com William Buckland. L'esposa d'aquest últim, Mary Morland Buckland (1797-1857), també va ser paleontòloga i biòloga marina, va col·leccionar fòssils i es va dedicar a la il·lustració, encara que mai va passar de ser l'assistent del seu marit. No seria fins a la dècada de 1960, coincidint amb les</p>

reivindicacions del moviment feminista, quan les dones paleontòlogues aconseguirien despuntar en l'especialitat. No obstant això, continuen sent minoria en els laboratoris. Cap d'aquestes dones va rebre premis, ni distincions rellevants com succeeixen en tantes ciències. A la Universitat de València la professora del departament de Geologia de la Facultat de Ciències Biològiques, Anna Márquez Aliaga (1946), llicenciada en Geologia i Professora Titular de Paleontologia, ha treballat en innumbrables projectes d'institucions com la UNESCO, va ser la primera paleontòloga nascuda a la Comunitat Valenciana, i la primera dona a presidir la Societat Espanyola de Paleontologia.

BIBLIOGRAFIA

CURRIE, Adrian. "Mary Anning: how a poor, Victorian woman became one of the world's greatest palaeontologist". *The Conversation*. En: <https://theconversation.com/mary-anning-how-a-poor-victorian-woman-became-one-of-the-worlds-greatest-palaeontologists-105183> (Data de consulta : 4-X-2020).

ISURUS. Associació Paleontològica Alcoiana. "Fitxes", *El periódico Ciudad de Alcoy*, 27-VI-2011.

PEÑALVER, Enrique; GAUDANT, Jean. "Limnic food web and salinity of the Upper Miocene Bicorn palaeolake (eastern Spain). *Palaeogeography, Palaeoclimatology, Palaeoecology*, 2010, 297, 3-4, p. 683-696. (<https://doi.org/10.1016/j.palaeo.2010.09.017>).

SEPÚLVEDA, Alexandre. "Entrevista a Ana Márquez Aliaga: «La paleontología nos puede ayudar a entender el cambio climático». *Métode*, 18-10-2016. En: <https://metode.es/noticias/entrevistas/ana-marquez-aliaga-la-paleontologia-nos-puede-ayudar-a-entender-el-cambio-climatico.html> (Data de consulta: 11-X-2020).

SINC. "Paleontólogas en tierra de hombres". En: <https://www.agenciasinc.es/reportajes/paleontologas-en-tierra-de-hombres> (Data de consulta: 4-X-2020).